

obligatione. Tertio hoc modo enervatur fructus et finis juramenti. Nam finis juramenti est confirmare veritatem, et firmare pacta inter homines; cum autem homines non intueantur cor, si totum hoc pendet ex intentione loquentis, et non ex significatione verborum, frustra adhibetur juramentum, quia tam incerta et obscura manet obligatio, ac si non adhiberetur.

8. Propter hæc aliqui limitationem adhibent huic assertioni, nimirum, ut locum habeat, quando intentio dolosa jurantis vel potest commode adaptari verbis secundum aliquem proprium sensum eorum; vel quando de tali intentione jurantis potest ex aliis circumstantiis, vel conjecturis, aut probationibus sufficienter constare, quia tunc maxime locum habet d. c. *Humanæ aures*; non vero habeat locum conclusio, quando intentio jurantis omnino est occulta, et verbis aut signis externis nullo modo adaptari potest, quia hoc est contra finem juramenti.

9. At vero si hæc limitatio vera esset, non tantum in juramento injusto et doloso, sed etiam in non injusto locum haberet, si intentio omnino esset occulta, et probari exterius non posset; consequens autem est contra omnes Doctores allegatos in prima assertione. Imo etiam adhibenda erit eadem limitatio, quando omnino deest intentio jurandi modo omnino interno, et per se occulto, quod etiam est contra omnes; utraque sequela patet, quia tunc etiam frustrari videtur finis et effectus juramenti. Nulla est ergo necessaria limitatio, quantum ad forum conscientiae spectat, si in eodem foro constet, jurantem solum voluisse jurare juxta mentem suam et sensum.

10. *Explicatur Isidorus.* — Neque obstat sententia Isidori; intelligitur enim quoad effectum committendi culpam, non quoad effectum inducendi obligationem. Quando enim quis dolose jurat cum fraude et injustitia, et graviter contra Deum peccat, quia Deus accipit illa verba secundum debitam significacionem et intentionem ejus cui juratur, et ideo graviter offenditur, quod quis suo nomine utatur ad decipiendum alium; non tamen ideo inducitur inde obligatio adimplendi juramentum quoad id quod revera juratum non est. Et hoc explicuit Isidorus adjungens: *Dupliciter autem reus fit* (utique sic jurans), *quia et Dei nomen in vanum assumit, et proximum dolo caput.*

11. Ad secundum recte respondet Scot., in 3, d. 39, nullum esse commodum reportare

peccatum mortale, quod non committeret, si debitam intentionem haberet, licet maneret obligatus; minus enim incommodum est manere obligatum, quam peccare mortaliter. Idemque argumentum fieri posset de illo, qui jurat sine ulla intentione jurandi; nam ille etiamsi non manet obligatus, videtur reportare commodum illud. Usurarius etiam reportat temporale commodum medio suo peccato. Reportare ergo tale commodum ex peccato, non jure, sed facto, res est usitata.

12. Ad tertium, superiori libro, c. 2, declaratum est, quomodo non sit contra fructum juramenti, quod ejus propria obligatio pendeat ex intentione jurantis. Argumentum enim illud æque probat de intentione jurandi simpliciter, et de intentione jurandi in tali vel tali sensu, eadem enim est ratio, ut ostensum est. Non obstat ergo quod intentio sit necessaria, quia satis est quod homo teneatur habere rectam et debitam intentionem, si jurat, nam certitudo juramenti necessario pendet ex conscientia jurantis; non enim juramentum interponitur expectando a Deo speciale signum veritatis, sed solum quia propter reverentiam divini nominis creditur observanda veritas, tam in re jurata, quam in modo et intentione jurandi.

13. *Juramentum dolosum obligat ratione injustitiae.* — Addimus præterea, quod licet juramentum dolosum in conscientia non obliget in vi juramenti, potest obligare ratione injustitiae, et detrimenti inde secuti, quo sensu videtur intelligenda communis distinctio Doctrinæ allegatorum. Item ratione scandali vindandi poterit etiam sic jurans teneri, quia si hominibus constet de juramento facto, et non de intentione occulta, et postea videant non servari, inhonatur Deus in conspectu hominum, quod etiam contra religionem est. Hinc etiam tale juramentum in foro exteriori censetur obligare, quia homines non judicant de occultis, sed de his quæ patent; neque in hoc creditur juranti, quando dolose egit, et inique ex parte sua, secus quando prudenti cautela justa occasione usus est. Et in hoc etiam sensu habet locum distinctio communis supra positæ, et illam maxime videntur intendere Canonistæ.

CAPUT IX.

UTRUM JURAMENTUM EXTORTUM PER INJURIAM OBLIGET?

1. Tria sunt capita, quæ videntur posse obligationem juramenti impedire, scilicet, injuria, vis seu metus, et dolus, quæ inter se affinitatem habent, quatenus omnia videntur facere actum vel involuntarium, vel iniquum, et ex hac parte videntur posse facere juramentum invalidum ad obligandum; et ideo de illis sigillatim dicemus, de injuria in hoc capite, de aliis in sequentibus. Solet autem præcipue tractari hæc quæstio in juramento quod præstatur usurario de solvendis usuris, quia non vult aliter mutuare; idem vero est de juramento non rescindendi contractum emptionis et venditionis, etiamsi ultra dimidium justi pretii vendatur, et de similibus casibus. In quibus non oritur difficultas ex coactione vel defectu voluntarii, quia in eis non fit absoluta vis, quia mutuans vel vendens cogit alium ad recipiendum mutuum, vel ad emendum, et consequenter neque ad jurandum, sed tantum sub conditione cogit ad jurandum, si velit habere mutuum, aut rem emptam quam desiderat, et ita ibi non proprie intercedit metus, sed potius concupiscentia, et ideo ex hac parte parva est difficultas, sed tota reducitur ad rationem injuriaæ.

2. Videlur ergo in his casibus juramentum non posse obligare, quia in eis promissio per injuriam extorquetur; ergo est ipso jure nulla; ergo et juramentum, quo confirmatur, est nullum. Antecedens per se clarum est. Consequentia prima probatur, quia per injuriam non potest acquiri jus contra eum, qui patitur injuriam. Secunda vero consequentia probatur, quia juramentum sequitur et imitatur naturam actus, cui adjungitur; ergo si promissio est nulla, etiam juramentum est nullum. Secundo angetur difficultas, quia in illo casu de usuris solvendis, implere juramentum est cooperari peccato alterius, nam mutuarius peccat accipiendo usuras; ergo mutuarius solvendo illas cooperatur peccato illius. Imo quodammodo allicit et invitat illum ad peccandum. Quia receptio et solutio, sicut actio et passio comparantur, unde sicut agens cooperatur passioni, et inducit illam, ita solvens cooperatur recipienti, eumque ad recipiendum inducit. Tertio, illa solutio non est actus vir-

tutis, nec est utilis illi cui factum est juramentum, sed potius nociva; ergo tale juramentum non potest obligare, ex incapacitate materiæ, juxta ea quæ in sequentibus capitibus dicemus. Major patet, quia illa solutio non est actus justitiae, eum non debeat illa pecunia; nec est actus liberalitatis, cum non donetur; nec fidelitatis, cum promissio non teneat; nec potest dici religionis ratione solius juramenti, nam hoc est petere principium; hoc enim contendimus, quod juramentum non constitutat talem actum, ut necessarium titulo religionis, quia hic titulus semper supponere debet materiam secundum se honestam. Imo juramentum non proprie constituit actum, in quem cadit, in specie religionis, teste D. Thomas, 2, 2, q. 89, art. 5, ad 1. Quod vero talis actus sit etiam inutilis recipienti pecuniam, patet, tum quia peccat recipiendo, tum quia non acquirit illius pecuniae dominium, vel saltem tenetur illam restituere. Item sic solvens potest statim repetere; ergo ex hac parte est etiam otiosus actus ille.

3. *Resolutio questionis: juramentum per injuriam extortum obligationem inducit, si absque peccato et turpitudine impleri queat.* — Nihilominus dicendum est omne juramentum homini factum, licet sit per injuriam extortum, si absque peccato et turpitudine jurantis impleri possit, esse validum, et obligationem inducere. Ita est definitum in c. *Debitores*, de *Jurejur.*, ubi de his qui de solvendis usuris juvaverunt, dicitur: *Cogendi sunt Domino redere juramentum*; et idem supponitur in c. 1, dum dicitur, cogendos esse debitores ad hujusmodi juramenta relaxanda; ubi autem relaxatio necessaria est, validum supponitur juramentum. Et idem sumitur ex c. *Si vero*, et c. *Verum*, eod., ubi juramenta per vim extorta servanda dicuntur, nisi relaxentur per habentem potestatem; vis enim illa injuriam continet, ut constat. Ratio autem quæ in eisdem juribus redditur, est, quia talia juramenta servari possunt sine discrimine salutis æternæ, et ideo servanda sunt, nisi de illis, vel ab eo cui præstantur, vel a legitimo superiore relaxatio obtineatur. Antecedens supponitur, quia in solvenda usura, vel alia simili re, nullum committitur peccatum, ut ex solutionibus argumentorum facile constabit. Consequentia vero probatur, quia juramentum promissorum obligat in vi præcepti: *Non assumes nomen Dei tui in vanum*, quod cum negativum sit et naturale, semper et pro semper obligat; ergo non obstante injuria, etiam obli-

gat in materia capaci, qualis est quoties sine peccato impleri potest.

4. Declarari potest optime hæc ratio, quia licet juramentum per injuriam extortum sit, nihilominus verum est juramentum; ergo suam inducit obligationem, si materia est capax, ut esse supponimus. Antecedens patet, quia, non obstante injuria ex parte jurantis, nihil deest necessarium ad substantiam et veritatem juramenti; supponimus enim promittentem habere intentionem jurandi. Consequentia autem probatur, quia obligatio sequitur naturaliter ex juramento, nec potest impediri propter injuriam alterius. Quam rationem in sequenti capite latius exponemus. Potestque confirmari, quia si aliquis in simili casu simpliciter et sine juramento promisisset solvere usuras, posset honeste solvere illas, licet non teneretur, ut paulo inferius ostendam; ergo si addidit juramentum, ratione illius tenebitur.

5. *Opinio aliquorum.* — Circa primam ergo rationem dubitandi aliqui censem promissionem factam usurario, vel latroni, non esse ex vi juris naturalis irritam et inanem, quia licet latro et usurarius turpiter agant exigendo illam, ex parte promittentis bona est promissio, quod satis est ut sit valida, et ut postea illam implendo bene faciat, et fidelitatem servet, qui illam fecit. Nam alioqui si promissio irrita esset jure naturæ, non posset juramento confirmari, quia id, quod est nullum de se, nunquam potest convalescere. Secus vero est, quando promissio est irrita jure tantum civili, quia tunc potest juramentum prævalere contra jus civile, et illam confirmare, et ita censemur esse in præsenti. Alter Panormit., in c. 4, de Jurejur., n. 1 et 2, dicit, in eo casu juramentum efficere, ut aliqua obligatio oriatur respectu creditoris, etiamsi ex solo pacto non posset oriri. Moverunt, quia alias non posset creditor relaxare juramentum in illo casu. Veritas nihilominus est promissionem illam esse irritam jure naturæ. Quod communiter in hac materia supponunt tam Theologi quam Canonistæ, ut patet ex Cajet. 2, 2, q. 89, art. 7, circa ad 3; et Soto, Aragon., et aliis ibi; et ex Panorm., Felin., Imol., Henr. et aliis, in d. e. *Debitores*, et sufficienter probatur illo argumento, quod promissio illa fundatur in injuria; in actione autem injuriosa non potest fundari vera obligatio ex parte ejus qui injuriam patitur. Item probatur ex communiori sententia Theologorum, et vera, per solutionem usurarum

non transferri dominium in accipientem, quia solvens usuras non intendit donare, sed solvere debitum, unde, quia nihil debet, ideo nihil transfert in alterius dominium; et ita datio illa est irrita jure naturæ; ergo a fortiori promissio. Deinde verius est ex illa promissione etiam jurata non conferri jus aliquod creditori, ut ratio facta probat. Ad hoc pondere possunt verba textus, in d. e. *Debitores*: *Cogendi sunt Domino reddere juramentum*; in illis enim satis significatur ex illa promissione nullam obligationem homini resultare, sed ex juramento obligari hominem Deo, et ideo implendum esse, cum sine interitu salutis servari possit. Quod bene expendit Covar. supra, 2 p., § 3, n. 2.

6. *Solutio primi argumenti.* — Vera ergo responsio est, juramentum firmare assertiōnem, non promissionem; hæc enim duo separari possunt, ut supra ostensum est, et ita quoad hoc non ita adhæret juramentum promissione, ut in suo esse et valore pendeat semper ex valore promissionis, sed potest juramentum valere ad firmandam assertiōnem in promissione inclusam, etiamsi promissio in ratione promissionis vires non habeat. Ad hoc autem explicandum, notanda est doctrina Bartoli communiter recepta, in l. *Si quis pro eo*, ff. de Fidejussor., n. 4 et sequentibus, ubi duplex distinguit juramentum: unum vocat introductorium obligationis, quia nullam supponit, sed per se esse illam introducit, et ideo solet etiam hoc juramentum vocari per se stans, vel simpliciter obligatorium; alium appellat confirmatorium, quia supponit obligationem pacti seu promissionis, et illam confirmat addendo novam obligationem altioris rationis; inter quæ duo genera juramentorum sunt plures differentiae, quæ ad effectus morales multum conducunt, ut in superioribus tactum est, et infra, cap. seq., latius dicetur. Juramentum ergo promissorium de solvendis usuras, vel de pecunia solvenda latroni exigenti, et simile, non est juramentum confirmatorium, in dicta significatione et rigore sumptum; et hoc probat argumentum factum, quia promissio, vel contractus jure naturæ irritus non potest producere propriam obligationem; ergo juramentum illi additum non potest esse confirmatorium. Nihilominus tamen esse potest tale juramentum introductorium obligationis, quia ad hoc satis est ut adhæreat cuidam assertioni de futuro, quæ licite et sine ullo morali incommodo potest fieri vera ab eo, qui illam juravit, et talis est illa promis-

sio, quantumvis nulla jure promissionis. Et hoc etiam intendit D. Thomas, d. q. 89, art 7, ad 3, distinguens duplē obligationem in juramento promissorio, aliam homini, aliam Deo, docens priorem deficere in hoc juramento inique extorto, manere autem posteriorem: hic est enim clarus sensus D. Thomæ, quem sine causa Cajetanus ibi mutat et corrumpit, contra simplicem litteram, et ita etiam censem Canonistæ, in c. *Si vero*, de Jurejur., et alii, quos referunt Covarr. supra, et Gutierrez, de Juramento, 4 p., c. 57, n. 20. Sed objici contra hoc potest; nam sequitur non posse tunc creditorem remittere debitum, et relaxare juramentum, quia nulla obligatio ad illum orta est; consequens est plane falsum; ergo. Respondeatur negando sequelam, quia ipsam obligatio ad Deum habet inclusam hanc conditionem solvendi usuras: Si voluerit creditor; unde si ipse remiserit, cessat obligatio.

7. *Solutio ad secundum.* — Circa secundum argumentum, propter illud dixerunt aliqui, juramentum hoc de usuris solvendis, et similia, solum obligare quando usurarius paratus est ad mutuandum sub usuris, et ad recipiendas illas, quia tunc non peccat dans vel promittens illas, nec inducit alium, cum jam supponatur paratus, nec cooperatur peccato illius, quia jam supponit illud, et illa largitio potius haberet rationem permissionis, ut alius accipiat, quam actionis. At vero quando usurarius paratus non erat, tunc putant convincere argumentum factum, juramentum non posse obligare, quia peccat qui promittit, et juramentum non potest esse vinculum iniquitatis. Ita Bellamera, et nonnulli alii, in dicto capitulo *Debitores*; sed immerit adhuc hanc limitationem illi textui, ut ibi notat Felin., n. 7, quia textus generaliter loquitur. Nam in prioribus verbis, cum ait debitores non esse cogendos ad solvendas usuras quas promiserunt, indifferenter loquitur, sive paratis, sive non paratis illas promiserint; ergo cum subdit, si de ipsarum solutione juvaverint, cogendos esse, cum eadem generalitate loquitur, nam est uniformis locutio.

8. Præterea non minor, imo major videtur esse ratio obligationis in eo, qui alium non paratum induxit ad mutuandum, invitando fortasse illum promissione usurarum, quam in eo qui a parato petiit, quia ille prior magis voluntarie promisit, et majus damnum intulit ei quem induxit. Item, licet promittere seu inducere culpa fuerit, nihilominus solvere non erit culpa, quia licet mutuans non fuerit

10. Maxime (inquit) quia propter Dei aucto-

paratus ad mutuandum, et tunc fuerit inductus, postea paratus est ad recipiendum usuras; nam si non esset paratus, remitteret illas, et consequenter mutuarius esset liber ab obligatione juramenti; offerendo ergo, et tradendo quod promisit, jam non inducit alterum ad peccandum, nec cooperatur peccato ejus, etiamsi prius peccaverit inducendo; ergo peccatum precedens non obstat quominus postea debeat juramentum impleri, cum sine peccato fieri possit. Unde tale juramentum non poterit dici contra bonos mores, quia sine ullo actu contrario bonis moribus impleri potest a jurante, etiamsi fuerit factum cum peccato. Addo denique, non semper committi peccatum petendo mutuum ab homine non parato ad feenerandum, etiamsi inde sumpturus esset occasionem ad petendam promissionem et juramentum de solvendis illi usuris, dummodo hoc non illi offeratur directe. Nam hoc ultimum est intrinseco malum, quia est directe inducere ad peccandum: illud autem prius non est inducere ad peccandum, ad succurrendum meæ necessitatì, quæ tanta esse potest, ut non teneat vitare occasionem passivi scandali, quam alter sumpturus est ex mea justa petitione, cum tanto discribimine, et nocimento proprio. Igitur etiam tunc non habet locum dicta limitatio.

9. *Solutio ad tertium.* — Ad tertium, de inutilitate actus solvendi usuras, Cajet., d. art. 7, circa solutionem ad 3, § *Ad evidentiam*, quem Soto, Aragon., et alii sequuntur, respondet, illam promissionem esse actum virtutis, quia est redemptio vexationis propriae, vel ad subveniendum proprie indigentia, ut in easu usurarum, vel ad evitandam mortem, quam latro comminatur; subvenire enim hoc modo propriæ necessitatì, actus charitatis est. Statim vero occurrit replica, quam sibi ipsi objectit Cajetanus, quia ad redendum vexationem, ad summum fuit necessaria promissio juramento firmata, nam per illam liberatus est promittens ab actuali vexatione; postea vero, quando solvit usuras, vel quod latroni promisit, non vexatur, nam liber jam est a periculo et necessitate; ergo solutio illa non honestatur per redemptionem vexationis. Respondet autem satis esse quod redemptio vexationis fuerit inchoata per promissionem juramentum cum ordine ad complementum ejus; nam inde habet prædicta solutio, ut sub ratione redempctionis vexationis fiat tanquam complementum ejus, quod sufficit ad honestatem ejus.

ritatem per juramentum interpositam acceptata est illa promissio tanquam sufficiens ad redimendam illam vexationem, non minus quam si haberet solutionem conjunctam, et ideo ad divinam auctoritatem et reverentiam spectat, ut redemptio impleatur. Sed hoc ultimum est, quod ad rem spectat, nam primum non est per se necessarium. Aliquando enim fieri potest ut tale juramentum fiat sine redemptione vexationis, et nihilominus obliget, ut constat ex dictis in praecedenti solutione, quando aliquis inducit alium non paratum ad mutuandum, et consequenter inducit directe vel indirecte ad petendam promissionem usurarum, et maxime si absque gravi necessitate petit; nam ille non potest dici redimere vexationem, imo nec subvenire necessitatibus suae, sed potius explere appetitum suum; ergo consideratio illa redemptionis necessaria non est, licet, quando intervenit, conferat ad honestandam promissionem.

11. Respondeo igitur, sufficientem utilitatem illius solutionis esse, ut fiat verum, quod sub divino testimonio dictum est, cum possit verum fieri sine peccato. Quia actus ille solvendi non solum malus non est ex malitia recipientis, ut declaratum est, verum etiam non est otiosus et inutilis ad humanam societatem, sed suam habet commoditatem. Haec autem primo ac praecipue spectanda est ex parte promittentium, quia illis commodum est, quod tanta sit auctoritas juramenti, ut etiam injustos et iniquos exactores reddat magis certos de impletione promissi, quam si absque juramento fieret, ut si iterum indignerint promittentes tali remedio, illis fides adhibeat. Secundo, quia hoc ipsum, scilicet, stare promissis et datum verbum implere, est per se adeo decens, ut etiam in injustis extorsionibus ad perfectionem quamdam veritatis pertinere videatur, et ideo homines sue existimationi consulentes solent haec etiam promissa implere, non sine humana utilitate ad honorem licitum pertinente; haec ergo utilitas satis est ut ille actus non sit otiosus, nec vanus, et consequenter ut interveniente juramento omnino debeat impleri. Accedit tertio, actum illum de se non carere utilitate ex parte recipientis, utilitate (inquam) temporali et humana, quae ad promissionem humanam satis est. Nam licet in effectu, ratione conscientiae, non sit utilis illa receptio, vel quia ille non acquirit dominium, vel quia tenetur restituere, nou oportet haec considerari a dante, sed solum quod pecunia illa utilis est, et quod ipse, quantum

in se est, rem utilem confert, quam promisit.

12. *Objectio.* — *Satisfit objectioni.* — Dices: ergo promissio illa, quamvis facta fuisse sine juramento, deberet omnino impleri, saltem propter illam utilitatem faciendo verum, quod semel dictum est, et ut simile remedium esset utilius in humana societate, vel ad redimendas vexationes similes, vel ad subveniendum justis necessitatibus. Circa hoc Cajetanus supra, quem Aragon. sequitur, non ex alio capite censem talem promissionem, sine juramento factam, esse nullam, nisi quia est de materia incapaci obligationis, id est, de actu et re inutili accipienti: *Quia de ratione promissionis humanæ (inquit Cajetanus) est, ut sit utilis recipienti, quia alias erit de actu vano et otioso, ac proinde non obligabit.* Hanc vero rationem improbat Soto, quia non est de ratione obligationis humanæ promissionis, ut res promissa de facto sit utilis accipienti; satis enim est quod de se sit utilis, etiamsi de facto ex abuso vel malitia ejus utilitatem non sit ei allatura. Et certe si ratio Cajetani valida esset, non solum probaret promissionem illam usurarum non obligare, sed etiam impleri non posse licite, secluso juramento, quia esset actus inutilis et otiosus, et sine causa constitueret proximum in majoribus periculis. Consequens autem est plane falsum, et contra communem sensum omnium hominum, nam potius censemur quis facere opus supererogationis, et eximiae veracitatis, talem promissionem simplicem implendo. Adde promissiones has, quae non ex mera liberalitate, sed quasi coactione quadam fiunt, non solum respicere utilitatem eorum quibus fiunt, sed etiam promittentium, et ideo in eis explendis etiam hanc utilitatem posse et debere considerari. Ad objectionem ergo respondeo, illam solum probare talem promissionem simplicem posse honeste impleri, non tamen hoc esse sub obligatione, quia omnes illæ rationes, quæ ibi considerantur, inducunt honestatem, non necessitatem; tum quia cum majori ex parte resipiant utilitatem promittentis, potest ipse illi cedere; tum etiam quia non tenetur quis cum tanto onere suo facere verum, quod injuste coactus dixit, seu promisit, nec aliis per injuriæ potuit eum obligare. Secus vero est ratione juramenti, in quo solius Dei ratio habetur, qui injuriæ non intulit, neque in vanum invocandus est.

13. Sed instari potest, quia non implere illam promissionem juratam, est perjurium; ergo subest ibi mendacium; ergo etiam non

implere illam promissionem non juratam erit mendacium, quia perjurium non facit suam materiam esse mendacium, sed supponit. Et ideo in c. *Juramenti*, 22, q. 5, dicitur inter juramentum, et simplicem loquelam, non debere esse distantiam, non quidem quoad gravitatem vel æqualitatem culpæ aut honestatis, sed quoad hoc, quod sicut in juramento non debet admitti falsitas, ita nec in simplici loquela; ergo si in tali promissione jurata est, falsitas, si non fiat quod dicitur, etiam in simplici loquela erit.

14. *Explicatio ad cap. Juramenti.* — Respondetur, tam in promissione simplici, quam in jurata requiri veritatem de præsenti, id est, ut fiat cum proposito implendi, alias in utraque peccatur, licet non æque. Hoc per se constat, et sumitur ex doctrina D. Thomæ 2. 2, q. 110, art. 3, ad 5. Et ratio est, quia ille defectus veritatis continet formale mendacium; at vero in executione vel impletione promissionis, per quam fit verum, quod dictum est, defectus veritatis non semper est malus, sed quandoque est debitus. Et ratio est, quia illa est magis veritas facti quam dicti, et ideo non requiritur ratione formalis veritatis, quæ mentem respicit, sed ratione fidelitatis, ut sumitur ex D. Thoma supra, et infra lib. 3 latius dicetur. Et ideo defectus in illa veritate peccatum non est, nisi quando supponitur obligatio, estque tunc infidelitas potius quam mendacium. In hac ergo veritate facienda non semper æquiparantur promissio simplex et jurata, quia non semper æque obligant. Quod recte notavit Panormitanus, in dicto capite *Debitores*, numer. 3; et late Covarruvias supra, 1 p., § 2, n. 1. Ad argumentum ergo respondetur, negando illationem, nam perjurium illud non est propriæ mendacii et falsitatis, sed infidelitatis et irreverentiae. Et ideo quando est simplex promissio injuste extorta, nulla est infidelitas non implere, quia non est valida, nec parit obligationem; quando vero additur juramentum, ex illo resultat obligatio, et ideo est perjurium irreverentiae, et quasi infidelitatis erga Deum. Ad c. *Juramenti*, dicitur, æquiparationem solum fieri in necessitate cavandi mendacium, et posse etiam fieri in necessitate servandi obligationem, quando est; non vero fieri, vel in quantitate obligationis seu culpæ, nec in æquali virtute inducendi obligationem. Haec sumi possunt ex Abb., et Felin., in d. c. *Debitores*; Sylv., *Juramentum*, 4, q. ult.; Covar., supra, 1 p., § 2, n. 1.

15. *Objectio ultima.* — Ultimo instari potest; nam sequitur per alind extreum, juramentum illud non solum obligare ad solventem rem vel pecuniam promissam, sed etiam ad non repetendam illam, sed in perpetuum largiendum, quantum est ex parte solventis. Consequens est falsum, ut sumitur ex eodem c. *Debitores*, ubi dicitur, postquam debitores solverint, creditores cogendos esse ad restituendum. Non enim sunt cogendi nisi ad petitionem illorum, qui jus habent ad res illas; possunt ergo debitores repetere. Item, eadem ratione possunt petere ut creditores compellantur ad relaxandum juramentum; ergo absolute non tenentur solvere: imo superflua est talis solutio, cum possit meliori et faciliori medio licto extingui talis obligatio.

16. *Solutio.* — Respondeo ad argumentum negando sequelam, si juramentum tantum fiat de solvendis usuris, vel dandis tot aureis, quia in hoc non includitur renunciatio juris, quod quis habet ad repetendas pecunias, quas alter non potest juste retinere. Neque satis est quod forte latro vel usurarius intendat hoc totum, quia alter non tenetur conformari intentioni ejus, sed puræ ac præcisæ significatiōnī rigorosæ verborum, sub quibus jurat, et sub legitima intentione qua ab ipso profunduntur. Et hoc satis expresse declaratum est in c. *Ad nostram*, de Iis quæ vi, ibi: *Non obstante juramento prædicto, quo non ad non repetendum, sed ad resignandum solummodo tenebatur;* ubi Glossa et omnes id notant. Certum ergo est, quoties exactio juramenti turpis est ex parte petentis illud, expleri sufficienter juramentum per traditionem rei promissæ et statim posse recuperari, quacumque via justa et legitima id fieri possit.

17. Sed quid si iniqua exactio directe extendatur ad juramentum de non repetendo, et illud etiam fiat? Respondet D. Thomas, dicto art. 7, ad 3, his verbis: *Potest autem repetere in judicio, quod solvit, vel Prælato denunciare, non obstante quod contrarium juravit, quia tale juramentum vergeret in deterriorum exitum, esset enim contra justitiam publicam.* Sed illa verba, non obstante, non ad totam disjunctionem præcedentem, et singulas ejus partes referenda sunt, sed tantum ad proximam. Duo enim dixit D. Thomas: unum est, quod potest repetere in judicio, quod intelligendum est, quando de hoc nihil in juramento actum est; at vero si jurasset etiam non repetere in judicio, servari debet juramentum. Quod per argumentum a contrario

colligitur ex d. c. *Ad nostram*, ibi: *Quo non ad non repetendum*; ergo secus, si ad hoc se juramento obligasset. Item, quia illud etiam juramentum potest impleri sine salutis periculo, ut constat ex c. *Quemadmodum*, § *Illud*, eod., de quo textu infra late dicendum est. Denique ex c. *Si vero*, eod., quatenus in eo dicitur, juramentum, quo quis cogitur renunciare juri suo, obligare, licet relaxari possit; et idem colligitur ex c. *Ad aures*, De lis quæ vi, ubi id notat Glossa, verb. *Nisi forte in juramento*, et Doctores in d. c. *Ad audientiam*, et Bart., in l. *Si quis pro eo*, ff. de Fidejus., n. 10; Covarr., 2 p., § 3, n. 2; Gutier., 1 p. c. 53, n. 8.

18. Addit vero D. Thomas posse nihilominus eum, qui sic juravit, denunciare Prælato Ecclesiæ tale delictum, et injustitiam contra se commissam. Quod verum est etiam sine relaxatione prioris juramenti, quia illud non fuit de non denunciando, sed de non accusando, quod etiam affirmant Glossæ supra, et constat ex d. c. § *Illud*. Denique addit D. Thomas, quod licet fuisse exhibitum juramentum de non denunciando, posset denunciare, quia tale juramentum esset de re illicita, et ita bonis moribus contrarium. Et in hoc sensu ait D. Thomas esse *contra justitiam publicam*, in quo verbo explicando laborat ibi Cajetanus; sed non habet difficultatem, licet ea, quæ Cajetanus illa occasione docet, vera sint et utilia, quæ nos latius et generalius trademus infra, explicando d. c. § *Illud*, ex quo idem colligitur. Videtur tamen ex eo inferri, hanc denunciationem non posse fieri ad recuperandum proprium interesse, supposito priori juramento, cuius contrarium dicit Cajetanus ibi. Sed duplex potest esse interesse: unum non necessarium ut proximus a peccato exeat, sed vel ad vindictam, vel ad aliam commoditatem denunciantis, et hoc intendi non potest per denunciationem, supposito juramento, nisi prius relaxetur; aliud est necessarium ad exendum ab statu peccati, ut est restitutio rei malæ retentæ, et hoc infendi potest secundario, utpote conjunctum cum emendatione fratri, et de hoc bene loquitur Cajetanus.

19. *Instantia.*—*Solutio.*—Dices: ergo si hoc juramentum non denunciandi non obligat, non poterit licite fieri ad redimendam vexationem. Patet sequela, quia est juramentum de materia turpi, et iniqua etiam ipsi juranti. Consequens autem videtur durum, quia redigentur homines in magnas angustias, et

non poterunt sœpe aut evadere pericula, aut necessitatibus suis subvenire. Respondeo, concedendo non esse licitum tale juramentum facere, prout ab iniquo exactore postulatur, hoc enim convincit argumentum factum. Ut tamen rigor hic leniatur, adjungo licitum esse simulatis verbis et diversa intentione tale juramentum facere, nimurum, intendendo non denunciare, ut judici ad vindictam, sed ut patri ad medelam, vel jurando non denunciare, si licite potuero, aut debuero, seu fueri obligatus, juxta superius dicta de simulato juramento; hic enim justissima causa simulandi intervenit, ut per se constat.

20. Idemque dicendum censeo, si exigatur juramentum de non petenda relaxatione alterius juramenti. De quo Covar. supra, p. 2, § 3, n. 2, cum Felin., in c. *Constitutus*, de Rescip., n. 18, dicit, illud juramentum non petendi relaxationem non esse obligatorium. Sicut dixit Richard., in 4, d. 38, art. 9, q. 3, quem sequitur Anton., 2 p., tit. 11, c. 2, § 9, in fin., et Astens., in Sum., lib. 1, q. 20, art. 11, votum de non petenda dispensatione non esse validum, quia est in præjudicium Papæ, seu Prælati, et quia non est de meliori bono, imo nec de bono per se utili animæ. Idem enim videtur cum proportione in præsenti. Covar. vero addit, securius esse petere relaxationem hujus juramenti; et Felin. supra, n. 14, ait in petenda relaxatione narrandum esse totum quod juratum est, scilicet, an juratum sit non petere relaxationem, quod in idem redit. Unde verum est tale juramentum non potuisse obligare ad non recurrendum ad Papam, et petendum ab illo remedium, narrando integre juramentum. Quocirca in idem redit, si dicatur semper peti posse relaxationem de hoc ultimo juramento, et illa obtenta posse consequenter peti de aliis. Tamen tanta est malitia hominum, ut possit cogitari exactio juramenti de non petenda relaxatione ullius juramenti, etiam ipsius quo talis promissio juratur; tunc enim videtur juramentum quasi supra seipsum reflecti, et per ipsummet jurari non petere de ipsomet relaxationem. Sed nihilominus probabilius est semper relinquere ultimum juramentum, de quo peti possit relaxatio, vel si orta fuerit perplexitas aut dubitatio, semper esse licitum ad Prælatum accedere, et statum negotii et conscientię aperire; et ipse ex officio poterit, vel alterum compellere ad remittendum, vel juramentum relaxare, prout expedire judicaverit, juxta c. 1, de Jurejurand., c. *Tuas*, de Usuris.

CAPUT X.

UTRUM JURAMENTUM METU EXTORTUM OBLIGATIONEM INDUCAT?

1. *Duplex modus incutiendi metum.*—Duobus modis potest metus incuti: primo, per vim, vel comminationem injustam; secundo, sine injurya; et uterque potest vel directe immitti ad extorquendam promissionem et juramentum, vel ad alium finem, et inde resultare juramentum. Ut quando latro minatur mortem, nisi cum juramento promittas, est injusta et formalis vis; quando vero inimicus vult te occidere, non ut rapiat aliquid, vel promissionem extorqueat, sed ut vindictam de te sumat, et tu offers juratam promissionem, ut te liberum dimittat, est quidem vis et metus injustus, non tamen formalis ad extorquendum juramentum, sed hoc est quasi consequens et resultans. Similiter potest aliquando esse metus formalis et justus, ut si creditor, vel qui a te passus est injuriam, minetur tibi justam accusationem et vindictam per judicem, nisi justam satisfactionem illi promittas, et jures; tunc enim metus directe immittitur ad extorquendum juramentum, et sine ulla injurya, ut per se patet. Materialiter vero et sine injurya id accedit, quando juste damnatus es ad mortem, et metu illius offers magnam pecuniaæ quantitatem sub juramento; tunc enim metus non est injustus, neque formalis, ut patet. Unde hic modus timoris interdum potest esse ab homine, ut in exemplo dato; interdum ab aliis causis naturalibus, ut ab infirmitate, a tempestate maris; quar:do vero est hujus posterioris modi, ordinarie inducit ad votum, ideoque de illo infra in tractatu de Voto dicemus.

2. *Juramentum ortum ex metu illato sine injurya obligatorium est.*—Primo ergo quoties juramentum oritur ex metu sine injurya illato, obligatorium est, sive metus directe ad hoc inferatur, sive non. In hoc omnes conveniunt, et a fortiori patebit ex decretis citandis. Et fere de omnibus actibus ex metu sine injurya factis est hæc generalis regula Doctrorum, quæ sumitur ex l. 3, § unico, et l. *Si mulier*, ff. *Quod metus causa*, ubi Bart. et alii id notant. Ratio vero generalis reddi potest ex parte obligationis, quia non obstante metu actus jurandi est simpliciter voluntarius, licet sit involuntarius secundum quid, juxta doctrinam Aristotelis, 3 Ethic., c. 1; et D. Thom., l. 2, q. 6, art. 8; ergo talis metus non ob-

stat quominus juramentum obliget, quia ad obligationem sufficit absolutus consensus, ex natura rei tantum loquendo; jure autem humano non est irrita talis obligatio, quia nullum invenitur tale jus, imo potius contrarium, ut videbimus; ergo.

3. Secundo in particulari de juramento est optima ratio, quia metus non potest impedire quominus juramentum, metu præstatum, sit verum juramentum; ergo non potest obstar quin suam obligationem inducat. Antecedens manifestum est, quia ibi concurrunt omnia necessaria ad esse juramenti; nam si quid deesset, maxime intentio jurandi; illa autem non deest, supponimus enim illum non fiet, sed vere jurare. Nam si per metum inducatur ad fingendum se jurare, non vero ad jurandum ex animo, tunc erit alius defectus, qui etiam sine metu inesse posset, unde est per accidens ad metum, et propriam habet quæstionem, quæ supra tractata est. Igitur supponendum est illum, qui metu cogitur, nolle peccare fingendo, sed revera velle jurare; in illo ergo non deest intentio jurandi, quia intentio, licet coacta, vera intentio est, nam voluntas et intentio idem sunt: voluntas autem coacta voluntas est, c. *Movet*, cum Glossa, 15, q. 1. Est igitur illud verum juramentum; ergo ex illo necessario sequitur obligatio, quia, ut supra ostendi, ex juramento naturaliter sequitur obligatio, et ad illam non est necessarius novus consensus, novave voluntas se obligandi in jurante. Imo, licet ille putaret se non obligari ratione metus, et nollet se obligare, si tamen vellet jurare, necessario maneret obligatus ex virtute intrinseca juramenti, quod propter reverentiam Dei secum afferat talem obligationem.

4. Et confirmatur ac declaratur exemplis; nam hac ratione baptismus coactus, si coactio non excludat intentionem suscipiendo baptismum, verus baptismus est, quia concurrunt omnia substantialia ad baptismum; et inde consequenter fit ut ille maneat obligatus ad christianam religionem, quia hæc obligatio non pendet jam ex voluntate baptizati, sed ex vi divinæ institutionis sequitur ad characterem baptismalem. Simile est de commissione peccati, nam licet per metum fiat, nihilominus verum peccatum est, quia voluntas peccandi vera voluntas est, quantumvis sit metu extorta, et ex illa necessario sequitur malitia culpæ, et reatus poenæ sine dependentia a nova voluntate peccantis. Tertio potest una pars assertionis ex alia declarari; nam quando me-